

TEMA BROJA: USTAV I PRAVOSUĐE

Od novog Ustava očekivali smo više

DRAGANA BOLJEVIĆ *PREDSEDNICA DRUŠTVA SUDIJA SRBIJE*

Predstoji nam ozbiljna, ozbiljna borba i zalaganje da se pravosuđe načini dobrim. Nećemo izabrati dobar put ako budemo kalkulisali i brinuli samo o svojim interesima, ako sada ne budemo dovoljno solidarni, dovoljno pošteni i hrabri, ako ne shvatimo da je interes zajednički da naš položaj bude dobro regulisan zato da bi građani Srbije imali sudiju koji će da sudi po zakonu, a ne po volji onoga koji ga je izabrao

Pozdravljam vas, poštovani gosti, pre svega, drage kolege sudije i vas koji ćete postati sudije, pošto vidim da ovde ima i sudijskih pomoćnika i stručnih saradnika.

Meni ova „Petica“, ovaj amfiteatar, uvek nosi pozitivnu atmosferu lepog početka. Većina nas je došla ovde svog prvog dana na prvi čas na Pravnom fakultetu kada smo postajali pravnici. Sada smo sudije i sada razmišljamo o tome šta nam je dalje činiti i smatramo da je naše znanje dovoljno i potrebno da bi nas saslušali oni koji treba da donesu zakone koji će odrediti kakvo će nam pravosuđe biti narednih decenija.

Pre nego što započнем uvodno izlaganje htela bih da naglasim da je ova Skupština prva vanredna Skupština u desetogodišnjoj istoriji Društva sudija Srbije. Ona ima poseban povod i svrhu, održava se u posebno komplikovanom trenutku i zato ima, prvenstveno, moralni i stručni karakter. Zbog toga ona neće biti potpuno formalna.

Vi zнате da smo mi kao Društvo sudija Srbije samo artikulisali inicijative mnogih pojedinaca o neophodnosti da se čuje glas sudija o budućnosti, ne samo njihovo, već i građana Srbije, o tome u kakvim uslovima će se, posle usvajanja novog Ustava, razvijati i kakvo će biti sudstvo, od čega će zavisiti i pravna zaštita građana Srbije. Zato je Društvo sudija Srbije samo omogućilo da na jedno mesto dođu sve sudije Srbije, bili članovi Društva sudija ili ne, i da ovde iskažu svoj stav o tome kako treba da izgleda sudstvo u Srbiji i kakvi treba da nam budu zakoni koji će se time baviti.

Želim da pozdravim goste koji nisu sudije, kao i sve sudije, bez obzira iz kog suda dolaze, od srca i sa i najboljom voljom. Pozdravljam gospodu Živku Spapić, pomoćnika ministra pravde, gospodinu Vladimira Šešliju, predsednika Advokatske komore Srbije, gospodinu narodnog poslanika Slobodana Vučkovića iz Odbora za pravosuđe Skupštine Srbije, gospodinu Milana Škulića, sekretara Komisije za reformu pravosuđa, i sve ostale sudije koji imaju vrlo značajne funkcije još jednom pozdravljam ovako, zajednički, jer svi danas zajednički pokušavamo da rešimo našu istu brigu. Danas nas je u ovoj prilici ista zajednička stvar okupila, pa zato prvenstveno gledam kao na sudiju i na člana Društva sudija i gospodu Vidu Petrović - Škero, predsednicu Vrhovnog suda Srbije i predsednicu Visokog saveta pravosuđa, osobu koja je najviše uključena u rad na projektovanju boljih uslova za sudstvo i za njegovo poboljšanje i koja je sa nama ovde.

Od pozvanih političara, a pozvali smo sve, pozvali smo predsednika Vlade, pozvali smo predsednika Republike, pozvali smo predsednika Skupštine, ministra pravde, sve predstavnike Odbora za pravosuđe, Skupštine Republike Srbije i sve predstavnike Zakonodavnog i Odbora za pravosuđe i upravu republike Skupštine i niz drugih predstavnika, niko nije došao. Od onih koji nisu došli, javio se gospodin Predrag Marković koji je rekao da je sprečen da prisustvuje i dobili smo pozdravno pismo od Advokatske komore iz Niša koji se slaže sa tim da smo uočili prava pitanja i da ona moraju da budu rešena tako da se sudijski rad u buduće vrednuje samo po stručnim kriterijumima i nipošto po političkim.

Zašto vanredna skupština?

Ne sumnjam da je to svima jasno. Dobili smo novi Ustav koji je potpuno u kontinuitetu sa starim, izglasani na referendumu. On je postavio nove temelje našeg pravnog sistema. Njime je proklamovana vladavina prava, podela vlasti i proklamovana nezavisnost sudske u odnosu na ostale grane vlasti. U skladu sa tom nezavisnošću, proklamovana je i stalnost sudijske funkcije, što je inače bilo i načelo u prethodnom Ustavu.

Donet je i Ustavni zakon. Za razliku od Ustava koji je potvrđen, legitimisan, voljom građana na referendumu, Ustavni zakon je donet po manje zahtevnoj, lakšoj proceduri. Izglasani je u Skupštini.

Ustavni zakon je tehnički zakon koji se ne bavi suštinom pitanja koje Ustav reguliše. I ne treba da se bavi. Njegov je zadatak samo da pomogne da Ustav stane na noge, da fiksira način i rokove u kojima će da zažive ustavna rešenja, koja će kasnije biti konkretizovana zakonima koji se bave pravosuđem.

Ustavni zakon za sebe i političari u medijima, u javnosti, otvorili su, međutim, različite dileme koje smo mi uočili, problematizovali i o kojima hoćemo ovde da razgovaramo i o kojima smo, nadam se, već svi promislili. Ono što je posebno razgorelo problem, to je izraženo uverenje mnogih političara, i dugo podsticano očekivanje javnosti da će uslediti ponovni izbor svih sudija.

Naša namera ovde nije bilo kakva politička. Naša je namera da se mi, legitimitetom koji nam daje naša struka, izjasnimo o najvažnijim pitanjima koja se tiču pravosuđa.

Samo ču vas podsetiti da smo mi potpuno bili svesni onoga što će se dešavati i išli smo događajima u susret. Još 2003. godine, Društvo sudija je počelo od osnovnih načela na kojima smo smatrali da treba da počiva ustavni položaj sudstva. Ovo je publikacija koja je proizašla iz tog rada. Ona je bila dostavljena svim članovima sudija Društva sudija, a njih je skoro 1700, koji su se u toku 2004. godine po svojim odeljenjima izjašnjivali o ovim polaznim osnovama. U toku 2004. godine imali smo, osim po odeljenjima Društva sudija kojih ima 25, i okrugle stolove u Kragujevcu, Nišu, Novom Sadu i Beogradu na kojima smo takođe zauzeli stavove o ustavnom položaju sudstva. Zatim smo napravili dva internacionalna ekstekspertska okrugla stola. Ne želeći da umanjim značaj ljudi koji su prisustvovali tim okruglim stolovima, ja ne mogu a da ne pomenem dva imena, a to su gospođa Maja Tratnik, tada potpredsednica, a sada predsednica Svetskog udruženja sudija i gospodin Tomas Markert, potpredsednik Venecijanske komisije, najznačajnijeg tela koje se bavi ustavnom pravnom problematikom u Savetu Evrope, od kojih smo dobili potpunu saglasnost i podršku za naše stavove i predloge.

Svesni da nezavisnosti sudija nema bez njihove odgovornosti, odnosno bez njihovog savesnog, stručnog i dostojnog ponašanja, mi smo sačinili i zakonske modele o disciplinskoj odgovornosti koju smo želeli da vidimo i u Ustavu. Založili smo se za ustavno i zakonsko definisanje disciplinske odgovornosti sudija sa namerom da se, sa jedne strane, obezbedi odgovornost u obavljanju sudske funkcije i izvesnost da će nesavesno ili nedolično vršenje sudske dužnosti biti uvek, na odgovarajući način sankcionisano i, sa druge strane, da bi osigurali da ne bude zadiranja u nezavisnost sudija putem diskrecionog postupanja u sličnim situacijama ili prema različitim pojedincima, da bi takvo regulisanje u stvari bilo garancija naše nezavisnosti. Kao rezultat svih tih aktivnosti štampali smo publikaciju „Ustavni položaj sudstva“ koju smo izdali u januaru 2005. godine i već u februaru 2005. godine dostavili je Ustavnom odboru Skupštine Srbije sa željom da i ona bude ozbiljno uzeta u razmatranje kada se bude rešavalo o pitanjima sudstva u novom Ustavu.

Ubrzo zatim, osmislili smo strategiju reforme sudstva. Moram i da nas pohvalim, to je bilo nekoliko meseci pre nego što je to učinila Vlada sa zvaničnom Strategijom reforme pravosuđa.

Nismo stali na tome. Krajem 2005. godine, organizovali smo međunarodnu konferenciju o nezavisnosti i odgovornosti sudija i tužilaca u novom Ustavu.

Prosto smo na neki način osetili potrebu da sve ovo pokažemo i u materijalizovanom obliku. U svim ovim publikacijama koje su pratile naše aktivnosti. Da i time pokažemo naše pravo, sposobnost, znanje, volju, da danas kažemo šta mislimo o izmenama pravosuđa i da sa pravom očekujemo da se naše mišljenje i sasluša i uvaži.

Šta je to? Neko će reći, pa nije ništa mnogo značajno. Nije možda dovoljno, ali je vrlo značajno!

Da nije bilo tih neprekidnih zalaganja, da nije bilo podrške naših prijatelja iz inostranstva koji imaju značajan uticaj, možda ne bi bilo ni Visokog saveta sudstva u Ustavu, možda ne bi bilo ni pravnog leka u postupku razrešenja sudija, možda ne bi bilo ni tako značajne funkcije Visokog saveta sudstva u postupku izbora i razrešenja sudija i u svim poslovima kojima se upravlja sudstvom kao sistemom.

Od novog Ustava očekivali smo više. Ali smo ipak dobili nešto. To ima mana, ali može i mora da se nadograđuje.

To smo mi shvatili već pre referenuma, posle usvajanja predloga Ustava. Zato smo desetak dana posle, u oktobru 2006. godine organizovali konferenciju, okrugli smo „U susret novom ustavu, pravosuđe, dan posle“ i na njega pozvali i pravne stručnjake i političare koji se ni tada nisu odazvali našem pozivu. I razmatrali smo šta nam je tada činiti? Šta možemo da uradimo da bi ustavna rešenja bila poboljšana zakonima?

Na toj konferenciji mi smo usvojili određene zaključke kojima smo u stvari zauzeli stav da bi eventualna odluka o ponovnom izboru svih sudija bila pravno neutemeljena. Jer ne postoji u Ustavu, s obzirom na činjenicu da ne postoji nikakav ustavni diskontinuitet između sadašnjeg i prethodnog Ustava i da sudska

vlast nije politička da bi se proveravala na izborima na svakih nekoliko godina, nego je stručna i da zbog toga apsolutno nikakav, nikakva senka sumnje ne pada na odredbu člana 146. Ustava Republike Srbije koji kaže da je sudska funkcija stalna i da je samo izuzetno, kada se sudija bira prvi put za sudiju, mandat sudije ograničen.

Ostali zaključci koje smo tada usvojili su da ustavne odredbe ne pružaju precizne i dovoljne garancije za ostvarenje ustavnog prava svakog građanina da mu sudi nezavisan i nepristrasan sud na zakonu ustanovljen i da mu se sudi u pravičnom i razumnom roku. Da te garancije treba dovršiti i upotpuniti u skladu sa proklamovanim načelima i međunarodnim standardima i da posebno treba razraditi garancije Visokog saveta sudstva.

Mi smo to i naveli u pozivu koji ste dobili. Vi i sami vidite da se tu otvaraju i nekoliko najvažnijih pitanja.

Osim pitanja eventualnog ponovnog izbora svih sudija, tu je i pitanje ustrojstva Visokog saveta sudstva. Ima šest izbornih članova sudija. Određeno je da ih Skupština bira. To telo treba da bude nezavisno i samostalno i da obezbedi i da sudstvo bude nezavisno. Ako članovi tog tela nisu nezavisni, i ako nemaju poverenje struke i ne odražavaju najširu zastupljenost sudstva, teško da će Visoki savet sudstva moći da obavlja svoju osnovnu funkciju, a to je da sudstvo u Srbiji bude nezavisno, stručno i odgovorno.

Zbog toga smo smatrali da ovde treba da razgovaramo o tome kako bi trebalo upotpuniti te ustavne odredbe i u stvari pomoći Skupštini da bira baš prave ljude na ta mesta.

Dalje je pitanje kakav će biti karakter predloga Visokog saveta sudstva Skupštini. To je pitanje posebno značajno kod izbora sudija po prvi put, a posebno je to važno kod predlaganja predsednika sudova, s obzirom da su predsednici sudova ljudi čije su funkcije vrlo značajne. Ako su oni birani po nekim drugim, a ne po kriterijumima stručnosti, nezavisnost sudstva se ponovo dovodi značajno u pitanje.

Naš zadatak ovde je da shvatimo ovo: da nije bilo naših zalaganja, ne samo zalaganja članova sadašnjih, nego prvenstveno zalaganja onih koji su još pre deset godina krenuli da prave jedno bolje pravosuđe, ne bi bilo ovoga što je u Ustavu. Naš zadatak je i da shvatimo da ovo što je u Ustavu nije ni približno dovoljno i da nama predstoji jedna ozbiljna, ozbiljna borba i zalaganje da se pravosuđe načini dobrim. Nećemo izabrati dobar put ako budemo kalkulisali i brinuli samo o svojim interesima, ako sada ne budemo dovoljno solidarni, dovoljno pošteni i hrabri, ako ne shvatimo da je interes zajednički da naš položaj bude dobro regulisan zato da bi građani Srbije imali sudiju koji će da sudi po zakonu, a ne po volji onoga koji ga je izabrao.

Ovo, ova prilika što nas danas ima ovoliko ovde, mislim da je prosti odraz naše želje, naše hrabrosti i naše odlučnosti da izaberemo pravi put za Srbiju.